

Könyvismertetés Shondrah Tarrezz Nash *Breaking Apart Intimate Partner Violence and Abuse* című művéről¹

PÁSZTOR GERGELY² 

Az intimpartner-erőszakkal, vagy magyarul párkapcsolati erőszakkal még nemzetközileg is viszonylag kevés átfogó munka foglalkozik annak ellenére, hogy a jelenség évtizedek óta a közfigyelem előterében van. Ennek oka az lehet, hogy noha elméleti háttere töredékes, és egységes terminológiája is hiányzik, előfordulása és rejtettsége egyaránt magas. Égető társadalmi és emberi jogi problémaként jelentkezik a világ szinte minden társadalmában, azonban kutatása nehézkes és eredményei gyakran ellentmondásosak. Nash és a Kentucky állambeli Morehead State Egyetemen tanító szociológus és szociális munkát oktató kollégái, Lisa Michelle Shannon, Monica Himes és Lynn Geurin, arra vállalkoztak, hogy könyvükben egyszerre gyűjtsék össze a jelenleg elérhető megbízható kutatások eredményeit, majd „szálazzák szét” a párkapcsolati erőszak hatásait, különböző társadalmi csoportok és kulturális hátterek szerint, így próbálva megmagyarázni azokat. A könyv általános szemléletére jellemző, hogy az áldozatokat specifikus, konkrét csoportokra és típusokra bontva ad áttekintést az intimpartner-erőszak jelenségéről, elsősorban az áldozatok szempontjából.

A könyvet olyan módszertani szigorral írták, amely üdítően közérthető nyelvezetével éles kontrasztban áll. Minden fejezet egy rövid, de emblematis esettanulmánnyal kezdődik, amely kiegyensúlyozza az egyes fejezetek részletes és hivatkozásokban gazdag szövegét. Az esetek bemutatása a gyakorlatiasságon túl arra is szolgál, hogy megpróbáljon leszámolni azokkal az előítéletekkel, amelyek akadályozzák a jelenség felismerését és az ellene folytatott harcot. Ez a szerkezet szinte kézikönyvszerű következetességet kölcsönöz a kötetnek, ami a kríziskezelők és a kutatók számára egyaránt hasznos lehet. Minden fejezetet vitakérdések zárnak, ami azt sugallja, hogy a könyv tananyagként is ajánlható. A szerzők definíciókkal kapcsolatos megközelítésének legmeghatározóbb jellemzője a befogadó, inkluzív jelleg. Ellentétben a terület más, a definíciókat szűkíteni, és ezáltal a látókörüket korlátozni kívánó művekkel, ebben a könyvben a szerzők a lehető legtágabb fogalmak legáltalánosabb meghatározására törekedtek. A párkapcsolati erőszak részletes és átfogó áttekintése mellett a kötet a lehetséges megoldásokat

¹ TARREZZ NASH, Shondrah – SHANNON, Lisa Michelle – HIMES, Monica – GEURIN, Lynn (2024): *Breaking Apart Intimate Partner Violence and Abuse*. New York: Routledge.

² Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Összehasonlító Jogi és Jogelméleti Intézet, e-mail: pasztor.gergely@stud.u-szeged.hu

is igyekszik bemutatni különféle ellenintézkedések és erőforrások formájában, főként a szociális munkások, illetve a közegészségügyi szakemberek és a pedagógusok számára.

Maga a kötet kilenc fejezetből áll, és két, függelékszerű, kiegészítő rész zárja, a szokásos tárgymutatón túl. Az irodalomjegyzék a fejezetek végén található, külön egységenként, ezért átfogó bibliográfia nincs. Itt érdemes megjegyezni, hogy a Routledge három kiadásban jelentette meg a könyvet, két fizikai, illetve egy elektronikus formátumban. Ez utóbbi interaktív olvasási felületet is biztosít, ami a hivatkozások kezelését jelentősen gyorsítja, és nem utolsósorban azonnal rendelkezésre áll, akár több eszközről is.

A könyv három nagyobb egységből: egy elméleti blokkból (1. és 2. fejezet), egy, az áldozati szempontokat bemutató viktimológiai blokkból (3., 4., 5., 6. és 7. fejezet), illetve egy megoldási javaslatokat tartalmazó (8., 9. fejezet és a két függelék), záró blokkból áll. Így a szerkesztő a jelenség megismerésétől annak megoldásáig tartó íven vezeti végig az olvasót.

A párkapcsolati erőszak fogalmának meghatározását (Első fejezet), a jelenség elméleti alapjainak és kutatási módszertanának bemutatása követi (Második fejezet). Ez a két fejezet szerves egységet alkot. A párkapcsolati erőszakot a szerzők nem egyveretű, homogén jelenségnek tekintik, hanem különböző altípusok gyűjtőfogalmaként. Az első fejezetben bemutatott differenciáltipológiai megközelítések újdonságot jelenthetnek a hazai olvasóközönség számára is. Ezt a fejezetet a #metoo mozgalmat kiobbantó zaklatási eset nyitja, amely megadja a teljes könyvben uralkodó viktimológiai és beavatkozáspárti, intervencionista alaphangot is. A fejezet hosszan foglalkozik a párkapcsolati erőszak definícióin túl annak felismerésével, azonosításával is. Ehhez ellenőrző listákat is nyújt.

A második fejezet az elméleti háttér bemutatásával arra a kérdésre próbál választ adni, hogy a párkapcsolati erőszak miért olyan perzisztens. A fejezetet nyitó esettanulmány azt a meggyőződést kérdőjelezi meg, hogy az áldozat számára élvezetes a bántalmazó kapcsolatban maradni; az áldozathibáztatás jelenségén keresztül közelíti meg az elméleti magyarázatokat. Ezek bemutatása során a szerzők integratív megközelítést alkalmaznak; a pszichiátriai modellek, a társadalomtudományi és a feminista elméletek, illetve a társadalompszichológiai elméletek nem egymást kizáróan, hanem kiegészítve működnek együtt a jelenség magyarázatának kialakításában. A szigorúan tudományos elméleti háttérrel követően a társadalmi környezet hatása is elemzett szempont: a média, illetve a nemi szerepekhez kapcsolódó normák és attitűdök, amelyek szintén befolyásolják a jelenség társadalmi olvasatát. Az elméleti háttér közel sem kimerítő: az erőszak mikroszociológiai modellje, vagy a társas támogatottságról szóló elméletek nem kerültek be a kötetbe, azonban a gyakorlati szempontból releváns elméleti háttér bemutatása rendkívül alapos. A párkapcsolati erőszak mérésére vonatkozó részben a determinisztikus és a valószínűségszámításon alapuló, sztochasztikus modelleken túl, a szerzők bemutatják a kutatások módszertanának azon részeit is, amellyel magyarázhatóvá válnak az egymásnak sokszor ellentmondó kutatási eredmények. Mivel a párkapcsolati erőszak kutatásainak eredményeit nagyban meghatározzák az eszközök, amelyekkel a kutatást végzik, ezek részletes bemutatása rendkívül értékes minden olvasó számára.

A mélyen szakmai részleteket is egyszerű, érthető nyelvezettel írják le a szerzők, ami laikusok számára is befogadhatóvá teszi a módszertani részeket.

A jelenség megtapasztalásának bemutatása határozott viktimológiai szempontokon keresztül történik. A harmadik fejezetben a női, míg a negyedikben a férfi áldozatok tapasztalatainak bemutatása következik. A harmadik fejezetet indító esetleírás a párkapcsolati erőszak fizikai aspektusaira vet fényt. A harmadik fejezet ennek megfelelően a fizikai, szexuális és pszichológiai erőszak prevalenciájával és meghatározó kockázati faktorainak bemutatásával foglalkozik kimerítően. A fejezet kitér a nem heteroszexuális párkapcsolatokban tapasztalható erőszakra is, amely mértékében és jellegében sem különbözik lényegesen a heteroszexuális párok között meg tapasztalt erőszaktól. A negyedik fejezet a férfi áldozatokra fókuszál, különös figyelmet szentelve a közös gyerekek konfliktusban való felhasználásának, illetve a férfiak nemi szerepeikhez való ragaszkodása miatti sebezhetőségének. Mindkét fejezet részletesen bemutatja, hogy az áldozatok miért nem kérnek segítséget.

Az áldozatok életkor szerint markánsan elkülönülő csoportjait, a fiatalok és az időskorú áldozatokat mutatják be az ötödik és hatodik fejezetek. Az előbbi fejezet külön foglalkozik az online abúzus különböző formáival, például a sexting vagy a bosszúpornó jelenségeivel (94. p.), míg az utóbbi fejezet a fogyatékkal élő áldozatok sajátosságait is bemutatja. A hatodik fejezet az időskorú áldozatok mellett a fogyatékkal élőkkel is foglalkozik, ami azért is fontos, mert ezek az áldozatok nem illenek bele az „ideális áldozat” fogalmába, így rájuk még kevesebb figyelem irányul, noha a jelenség prevalenciája körükben feltételezhetően még magasabb, mint az egészséges áldozatoknál.

A hetedik fejezet az áldozati csoportok kulturális környezetére világít rá. Külön kezeli a vallásos, rurális, azaz vidéki életformát folytató, illetve menekült vagy kisebbségi identitással rendelkező áldozatokat. Érdekes, hogy a falusiasság nemcsak földrajzi, hanem kulturális jellemzőként is megjelenik. A fejezet nagyon jó tanácsokkal szolgál az intervencióhoz, és a kulturális identitások figyelembevételének kihasználására buzdít. A migráció erősödésével az ehhez társuló társadalmi problémák is hangsúlyosabbá válnak, így a menekültekkel foglalkozó rész különösen hasznos lehet a menekültüggyel foglalkozók számára is.

A nyolcadik, záró fejezet a párkapcsolati erőszak egyik leggyakrabban felmerülő kérdésével foglalkozik: Miért maradnak bántalmazó kapcsolatban az áldozatok? A kérdést részletesen körüljárva a fejezet azt igyekszik bemutatni, hogy miért nincsenek egyszerű megoldások a párkapcsolati erőszakban érintett áldozatok problémáira. Az áldozatok ki-, majd visszalépése a bántalmazó kapcsolatba a probléma része, így a kilépés még akkor sem mindig egyszerű, ha ennek tárgyi feltételei adottak. A bántalmazótól való eltávolodás, majd leválás egy ellentmondásos érzelmekkel teli folyamat részei; bármilyen működőképes beavatkozás csak ennek felismerése után képzelhető el. A blokkot, és egyben a kötetet is, két mintadokumentum zárja, egy egyéni menekülési terv, illetve egy tinédzserekre szabott biztonsági intézkedési terv. Mindkettő külön figyelemre érdemes az ifjúság- és családvédelemben dolgozók számára.

Úgy gondolom, hogy külön fejezetet megérdemelt volna az elkövetők, illetve a jogi megoldási lehetőségek bemutatása is. Az előbbi azért, mert az elkövetők részletes ismerete meghatározza az intervenciót, míg az utóbbi azért, mert a jog valamilyen formában majdnem mindig része az abúzus hosszú távú megoldásának.

Összefoglalva, a *Breaking Apart Intimate Violence and Abuse* átfogó, áldozatcentrikus kézikönyv, amely a kortárs elméletek és beavatkozási technikák áttekintésével és alapos bemutatásával hasznos kiindulási pontot jelenthet akár a laikusoknak, akár a szakembereknek. A téma kutatói számára gazdag és friss irodalomjegyzéke teheti figyelemre érdemessé.